KLAIPĖDA

Darius Balsas, Rokas Kraniauskas, Marius Petkus

Daržų gatvė

2022 m. Klaipėdoje, Daržų gatvėje, buvo atlikti detalieji tyrimai ir žvalgymai (1 pav.). Dabartinė Daržų gatvė yra Klaipėdos miesto teritorijoje – istoriniame Odų (Frydricho) priemiestyje. Rašytiniuose šaltiniuose priemiestis minimas nuo XVI a. II pusės, bet tikslios priemiesčio ribos nėra žinomos. Odų gatvelės priemiestis 1692 m. buvo pavadintas Frydricho miestu, kuris gavo iš dalies savarankiško urbanistinio vieneto teises. 1722–1723 m. šis Klaipėdos priemiestis teisiškai buvo sujungtas su senamiesčio teritorija ir nuo to laiko laikytinas vientisu junginiu. XVIII a. viduryje Frydricho miesto planinė struktūra buvo beveik jau susiformavusi. Iki šiol Daržų gatvėje ir jos aplinkoje vykdant archeologinius tyrimus aptikti kultūriniai sluoksniai datuojami ne anksčiau nei XVII a. pradžios (*ATL 1994 ir 1995 metais*, 1996, p. 246; *ATL 2005 metais*, 2006, p. 253; *ATL 2006 metais*, 2007, p. 328; *ATL 2007 metais*, 2008, p. 363–365; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 339–341; *ATL 2021 metais*, 2022, p. 351–354; *ATL 2007 metais*, 2008, p. 333–337, 363–365).

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1– 2022 m. žvalgytas plotas; 2 – 2022 m. detaliai tirtos perkasos; 3 – 2022 m. detaliai tirti plotai; 4 – XVIII–XX a. vidurio užstatymo riba ir pastatų vietos. D. Balso brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1– area surveyed in 2022; 2 – 2022 trenches; 3 – 2022 excavation areas; 4 – boundary of the 18th – mid-20th-century urban development and the building sites.

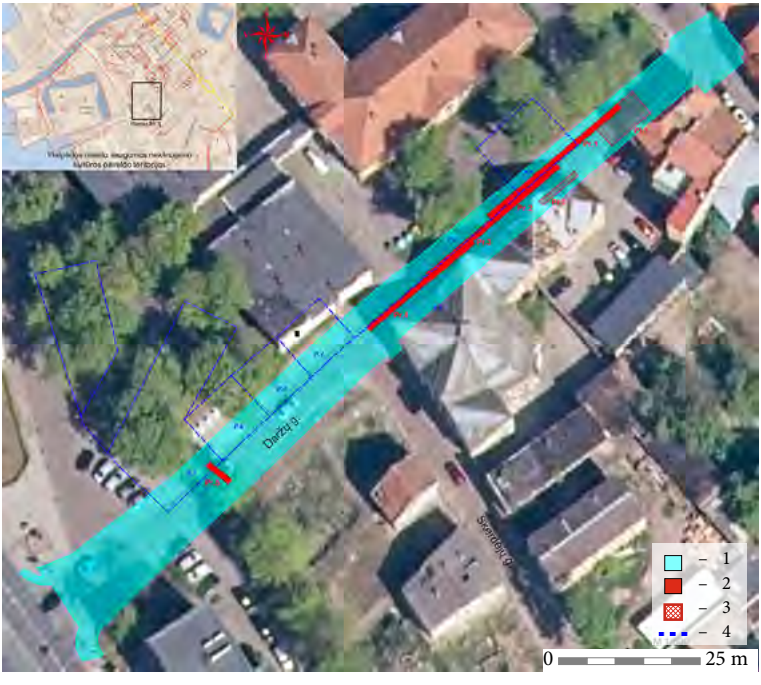

2022 m. lietaus nuotekų trasos vietose iki įžemio ištirtos 5 perkasos (1–5), kurių bendras plotas – 84 m^2, ir iki projektinio gylio tyrinėti du plotai (1–2), kurių dydis 47 m^2. Iš viso detaliai tirtas 131 m^2 plotas. Žvalgymai atlikti visoje apie 1513 m^2 dydžio Daržų gatvėje, kurioje sluoksniai buvo nukasti iki 0,5–1,1 m gylio.

Tiriant perkasas, plotus ir žvalgant fiksuoti nuo 50 cm iki 1,5 m storio XVII a. pradžios–XX a. kultūriniai sluoksniai. Daugelyje vietų iki projektinio gylio aptikti vėlyvi sluoksniai. Šie sluoksniai fiksuoti gatvės PV dalyje nuo Pilies iki Skerdėjų gatvės ir šaligatviuose, kuriuose 50–70 cm gylyje atidengti elektros, ryšių kabelių ir dujotiekio perkasimai. Taip pat vėlyvi sluoksniai aptikti gatvės centrinėje dalyje, kur paklotos vandentiekio ir buitinių nuotekų trasos. Čia, pašalinus akmeninį grindinį ir maždaug 10–30 cm storio niveliacinius gatvės sluoksnius, atidengti permaišyti XVII–XX a. kultūriniai sluoksniai, kuriuose rasta įvairių XVII–XX a. datuojamų radinių.

Neperkasti archeologiniai sluoksniai aptikti perkasose 1–4, plotuose 1–2 ir žvalgymų plote šalia pastato Daržų g. 13. Archeologiniai sluoksniai išlikę apie 1–1,5 m pločio ruožuose šalia šaligatvių, 5–15 m ilgio atkarpose nuo Skerdėjų gatvės iki Aukštosios gatvės, ŠV ir PR kelkraščiuose. Perkasoje 2, maždaug 50 cm gylyje, aptiktas 45–65 cm storio XVIII a. pabaigos–XIX a. supiltinis sluoksnis su radiniais. Šalia pastatų Daržų g. 11 ir 13, tirtuose plotuose 1–2 ir tirtose perkasose 1–4, 50–70 cm gylyje fiksuotas XVIII a. II pusės–XIX a. pradžios gatvės kultūrinis sluoksnis – juosvos humusingas priesmėlis. Sluoksnio storis siekia 5–30 cm, jo viršutinė dalis yra su degėsiais, skiedromis, drožlėmis ir griuvenomis. Šis sluoksnis taip pat aptiktas Daržų gatvės ŠV kelkraštyje, šalia sklypo Daržų g. 18, 90 cm gylyje, po supiltiniais, perkastais sluoksniais. Giliau tirtose vietose

2 pav. Atidengtos XVIII a. medinio pastato liekanos iš P. D. Balso nuotr.

Fig. 2. The exposed remains of an 18th-century wooden building, as seen from the S.

sekė 10–60 cm storio juosvas humusingas priesmėlis su smulkiomis griuvenomis – XVII a. pradžios–XVIII a. I pusė supiltinis sluoksnis su archeologiniais radiniais. Šiame sluoksnyje atidengti 15–20 cm skersmens, statmenai sukalti ir plytų, čerpių duženomis sutvirtinti mediniai (tvoros) kuolai. Perkasoje 2 atidengta XVIII a. duobė su įkasta medine statine (vandens kolektorius (?)). Po kultūriniais sluoksniais, maždaug apie 1,2–1,5 m gylyje, atidengtas 5–40 cm storio pilkšvas durpingas sapropelis, kuris susidarė žemoje pelkėtoje vietoje. Sapropelį vietomis dengia iki 13 cm storio juodų durpių sluoksnis. Ištirtose perkasose įžemis – melsvas ir pilkšvas priesmėlis – pasiektas 1,4–1,55 m gylyje.

Seniausios užstatymo liekanos atidengtos gatvės ŠV kelkraštyje, šalia sklypo Daržų g. 18. Čia aptiktos XVIII a. krosnies pado ir medinio pastato liekanos. Krosnies pado paviršius atidengtas apie 50 cm gylyje, jo išlikęs ilgis – 3 m, plotis – 65–80 cm, aukštis – apie 45 cm. Padą sudaro raudonų molinių plytų ir akmenų mūras. Mūras sumūrytas ant medinių sijų ir lentų rostverko. Taip pat gatvės ŠV kelkraštyje, į PV nuo aptikto pado, apie 1–1,1 m gylyje, atidengtos

3 pav. Atidengti XIX a. II pusės–XX a. vidurio pastatų pamatai iš R. R. Kraniausko nuotr.

Fig. 3. The exposed remains of second half of the 19th – mid-20th-century buildings, as seen from the E.

XVIII a. medinio pastato liekanos (2 pav.). Išlikę 3 apie 20 cm skermens mediniai rąstai, sudėti stačiu kampu. Jie apdrėpti moliu ir sutvirtinti nedideliais akmenimis bei molinių plytų nuolaužomis. Aptiktas apie 3,5x1,5 m dydžio buvusio pastato PV kampas.

XIX a. II pusės–XX a. vidurio pastatų pamatai aptikti gatvės ŠR kelkraštyje, šalia sklypų Daržų g. 18 ir Sukilėlių g. 2 (3 pav.). Aptikti 6 pastatų pamatai. Šalia sklypo Daržų g. 18 atidengtas XX a. vidurio pastato pamatas, o šalia sklypo Sukilėlių g. 2 – apie 45 m ilgio, keturių vienas šalia kito, XIX a. II pusės–XX a. vidurio stovėjusių pastatų pamatai. Pamatų paviršius yra 20–50 cm gylyje, jie orientuoti ŠR–PV kryptimi ir beveik sutampa su dabartinės gatvės ašimi. Atidengti išorinių ir vidinių sienų pamatai yra 50–90 cm pločio, 25–65 cm aukščio, sumūryti iš nuo 17x10 iki 62x55 cm dydžio akmenų, kurie rišti kalkiniu, cementiniu skiediniu. Pamatų mūras yra skirtingas, vietomis naudoti tik akmenys ir skiedinys, o vietomis mūras sluoksniuotas – sudėtas iš akmenų ir plytų nuolaužų sluoksnių. Pastatai statyti ne tuo pačiu laikotarpiu. Taip pat aptiktas pusrūsis, jis sumūrytas iš 24x11x7 cm dydžio raudonų molinių plytų. Plytų sienos vietomis tinkuotos. XVIII–XX a. viduryje Daržų gatvė buvo siauresnė, jos plotis siekė 4,5–6 m, senojo užstatymo riba buvo apie 2,5–4,5 m į PR nuo dabartinės gatvės krašto. Senasis užstatymas sunyko ir gatvė buvo praplėsta po Antrojo pasaulinio karo.

Šalia pastato Pilies g. 1, Daržų gatvės PR kelkraštyje, 65 cm gylyje, atidengtas XX a. II pusės akmenų grindinys. Grindinys sudėtas iš akmenų, kurių dydis nuo 5x4 cm iki 22x8 cm. Šalia grindinio atidengti akmeniniai, aptašyti kelkraščio borteliai. Grindinyje buvo pastatyti betoniniai vandens surinkimo šuliniai su 40x50 cm dydžio metalinėmis grotelėmis.

Tyrimų metu Daržų gatvėje aptikti nuo 50 cm iki 1,5 m storio XVII a. pradžios–XX a.

kultūriniai sluoksniai, juose rasta to laikotarpio radinių, atidengtos ir užfiksuotos XVIII–XX a. II pusės struktūros – XVIII a. krosnies padas ir medinių pastatų liekanos, XIX a. II pusės–XX a. vidurio pastatų mūriniai pamatai ir XX a. II pusės akmenų grindinys. Kultūriniuose sluoksniuose rasta įvairių XVII–XVIII a. datuojamų radinių – dekoruotų lėkščių ir dubenų, molinių puodų, puodynių šukių, koklių dengtų žalia, juoda, balta glazūra (4 pav.), kaolino pypkių kotelių ir galvučių, 1660–1665 m. Livonijos šilingas. Radiniai perduoti į MLIM.

4. pav. XVII–XVIII a. kokliai. D. Balso, D. Paparigos nuotr.

Fig. 4. 17th–18th-century stove tiles.

Daržų St.

In 2022 an excavation (131 m^2) and field survey were conducted on Daržų Street in Klaipeda (Fig. 1). Five trenches totalling 84 m^2 were excavated down to sterile soil and 2 areas totalling 47 m^2 down to a predetermined depth at storm drain line sites. A survey was conducted in roughly 1513 m^2 on Daržų Street, where the soil with removed to a depth of 0.5–1.1 m. Both the excavation and survey revealed 0.50–1.5 m thick, early 17th–20th-century cultural layers.

The oldest urban development remnants: an 18th-century stove base and the remains of a wooden building, were exposed at the street's NW kerb beside Daržų St. 18 (Fig. 2). The foundations of second half of the 19th – mid-20th-century buildings were discovered at the street's NE kerb beside Daržų St. 18 and Sukilėlių St. 2 (Fig. 3). The investigation on Daržų Street yielded 0.50–1.5 m thick, early 17th–20th-century cultural layers containing contemporaneous finds and 18th – second half of the 20th-century structures: an 18th-century stove base and the remains of wooden buildings, the masonry foundations of second half of the 19th – mid-20th-century buildings, and second half of the 20th-century stone paving. The cultural layers contained various 17th–18th-century finds: sherds of decorated plates and bowls, earthenware pots and jars, green, black, and white-glazed stove tiles (Fig. 4), kaolin pipe stems and bowls, and a 1660–1665 Livonian shilling.

Darius Balsas, Rokas Kraniauskas, Marius Petkus

Didžioji Vandens gatvė

2022 m. Klaipėdoje, Didžiosios Vandens gatvėje, buvo atlikti detalieji tyrimai ir žvalgymai (1 pav.). Čia anksčiau buvo Dangės upės senvagė. Upė skyrė dvi miesto teritorijas – seniausią Klaipėdos miesto dalį – „miestą salą" ir Odų gatvelės (vėliau Frydricho) priemiestį. Iki šiol Daržų gatvėje ir jos aplinkoje vykdant archeologinius tyrimus aptikti XVI–XX a. kultūriniai sluoksniai (*ATL 1986 ir 1987 metais*, 1988, p. 151–152; *ATL 1988 ir 1989 metais*, 1990, p. 170–172; *ATL 2008 metais*, 2009, p. 342–343; *ATL 2017 metais*, 2018, p. 328–331, 334–339; *ATL 2018 metais*, 2019, p. 318–321; *ATL 2021 metais*, 2022, p. 333–349).